

УДК 378.147

**PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF THE
FORMATION OF MOTIVATION FOR THE PROFESSIONAL FORMATION
OF FUTURE PHYSICAL THERAPISTS****ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ
ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФІЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ****Kletsenko L.V. / Клеценко Л.В.***k.p.s., as.prof. / к.п.н., доцент*

ORCID: 0000-0003-0092-381X

*National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»,**Poltava, Pershotravneva Avenue, 24, 36011**Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,**м. Полтава, Першотравневий проспект 24, 36011***Vyshar Ye.V. / Вишар Є.В.***senior lecturer / ст. викл.*

ORCID: 0000-0003-0937-7042

*Poltava Institute of Economics and Law, Poltava, str. Monastirska 6, 36011**Полтавський інститут економіки і права,**м. Полтава, вул. Монастирська 6, 36000***Levkov A.A. / Левков А.А.***k.t.s., as.prof. / к.т.н., доцент*

ORCID: 0000-0003-0596-440X

*National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»,**Poltava, Pershotravneva Avenue, 24, 36011**Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,**м. Полтава, Першотравневий проспект 24, 36011*

Анотація. Визначено теоретичні засади мотивації професійного здоров'я майбутніх фізичних терапевтів. До дослідження залучено 246 студентів провідних ВНЗ України. Проведено тестування мотивації професійного здоров'я за авторською методикою. Виявлено недостатній рівень сформованості мотивації професійного здоров'я у майбутніх фізичних терапевтів. Запропоновано педагогічні умови формування мотивації професійного здоров'я студентів при вивченні медико-біологічних дисциплін. Доведено ефективність запропонованих педагогічних умов.

Ключові слова: мотивація, здоров'я, фізичні терапевти, педагогічні умови, зміст навчання.

Вступ.

Передумовою успішного навчання майбутніх фізичних терапевтів та якісного виконання ними професійних обов'язків у майбутньому є мотивація професійного становлення. Тому для практичної реалізації освітніх вимог сьогодення при побудові навчального процесу слід дбати про особистісну значимість професійного здоров'я для кожного студента, розуміння його як необхідної і привабливої особистісної потреби, не послаблюючи при цьому орієнтацію останнього на задоволення суспільних потреб, тобто суспільно-корисну діяльність. Зважаючи на це, традиційні освітні завдання формування базових професійних компетенцій (знань, вмінь і навичок) для ефективного формування мотивації професійного здоров'я недостатні, їх необхідно поєднувати з елементами всебічної професійної соціалізації майбутніх

фізичних терапевтів, тобто формуванням відповідного суспільним цінностям світогляду, мотивації поведінки. Зокрема Г. Грибан зазначає, що крім знань та вмінь основними критеріями готовності майбутніх спеціалістів до оздоровчої діяльності є мотивація [1, с. 37].

Мотивація є синтезом інтелектуальних знань особистості і зовнішніх стимулів, які визначають засоби дії, спонукають до суспільно-корисної діяльності та орієнтують на досягнення власних і суспільних цілей; це самосвідоме тяжіння до задоволення потреб, успіху в житті і надання суспільству користі. Система мотивації професійного здоров'я в ідеалі повинна забезпечувати як задоволення потреб працівника, так і успішне задоволення суспільних потреб останнім, тобто соціальне здоров'я.

Основний текст.

Одним з основних засобів розвитку майбутніх спеціалістів та формування в них мотивації професійного здоров'я є зміст навчання, який визначається метою і завданнями освіти на певному етапі розвитку суспільства та є основою формування професійної компетентності – бази мотивації професійного здоров'я. Зміст освіти зі здоров'язбереження в нашому розумінні — це система наукових компетенцій, оволодіння якими забезпечить всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей студентів, формування їх світогляду, моралі та поведінки, підготовку до здорового та безпечного суспільного життя. Він включає в себе чотири компоненти: досвід пізнавальної діяльності (знання), досвід виконання відомих способів діяльності (вміння діяти за зразком), досвід творчої діяльності (прийняття нестандартних рішень в нетипових ситуаціях) та позитивну мотивацію професійного здоров'я (оптимальне поєднання індивідуальних та суспільних потреб). Перераховані компоненти змісту освіти тісно взаємопов'язані: без знання не буває вміння, на основі знань і вмінь здійснюється творча діяльність, а в діяльності виражаються ідеали і переконання особистості, тобто її світогляд, мотивація поведінки. Особистість стає професіоналом, майстром своєї справи в міру того, як опановує систему знань, засвоює ті або інші норми поведінки. Чим багатший світ знань особистості, тим більш ефективно та цілеспрямовано відбувається відбір і приріст нових знань, їхній перехід у мотиви поведінки і діяльності.

Педагогічний експеримент проходив у природних умовах навчально-виховного процесу та включав формування мотивації професійного здоров'я на першому курсі, при вивченні комплексу медико-біологічних дисциплін. Представникам як контрольної, так і експериментальної груп проводилися спільні лекційні заняття. Практичні та самостійні заняття в контрольних групах проходили традиційно, а у експериментальних передбачали дотримання розроблених нами педагогічних умов: організаційно-педагогічних, морально-екологічних, психолого-педагогічних, пошуково-дослідницьких.

Педагогічні умови передбачали комплексний підхід до здоров'язбереження з використанням міждисциплінарних зв'язків; раціональний вибір і поєднання традиційних форм і методів навчання з практичною діяльністю та ігровим моделюванням. Вибір гри, як домінуючої форми організації занять, був обумовлений специфікою професійних небезпек,

подолання та запобігання яким носить колективний характер. До того ж, колективна навчальна діяльність має значні потенційні можливості щодо формування оптимальної навчальної мотивації студентів (мотивів самоствердження, обов'язку, самовдосконалення, професійних, пізнавальних, комунікативно-емпатійних) [4, с. 144]. Гра забезпечує реалізацію таких освітніх цілей: дидактичних: розширення кругозору, пізнавальну діяльність, застосування та формування знань, умінь, навичок; виховних: виховання самостійності, волі, співробітництва, колективізму, комунікативності, товариськості; розвиваючих: розвиток уваги, пам'яті, мислення, уяви, творчих здібностей, умінь порівнювати і співставляти, мотивація навчальної діяльності; соціалізуючих: залучення до норм та цінностей суспільства, адаптація до умов середовища, соціалізація [5, с. 8–9].

Для моделювання світогляду, змістовною стороною якого є орієнтація на мотивацію професійного здоров'я, ми структурували відбір змісту навчання з медико-біологічних дисциплін у вигляді логічно упорядкованих принципів. Зміст поняття професійного здоров'я в нашому розумінні має містити досвід здійснення здоров'язберігаючої діяльності, що втілюється разом зі знаннями в уміннях і навичках особистості; досвід творчої, пошукової діяльності щодо вирішення нових проблем, які постають перед суспільством і пов'язані зі здоров'язбереженням; досвід ціннісного ставлення до здоров'я. Виділення зазначеної системи принципів відбору змісту медико-біологічних дисциплін ми побудували на основі досвіду провідних вчених у відповідній науковій галузі.

Віковий досвід ефективної реалізації навчання і виховання, уточнений науковими дослідженнями, втілений у перших спробах створення цілісної системи принципів навчання Я. Коменським, Й. Песталоцці, Ф. Дістервегом, К. Ушинським. У сучасних наукових дослідженнях відбору принципів навчання присвячені праці М. Скаткіна, І. Лернера, Ю. Бабанського, В. Безпалько, В. Краєвського, які розробили ряд дидактичних концепцій змісту освіти і методів навчання, що уособлюють знання, вміння та навички. Серед розмаїття наукових праць, присвячених формуванню змісту освіти, прикладним для формування мотивації професійного здоров'я майбутніх фахівців є бачення В. Краєвського та І. Лернера, які умовою формування всебічно розвинутої духовної особистості, готової до самоактуалізації та життєтворчості, бачить включення до структури змісту освіти чотирьох елементів соціального досвіду: знання про природу, суспільство, мислення, техніку й способи діяльності уже здобуті суспільством; досвід здійснення відомих способів діяльності, що втілюється в уміннях і навичках особистості, яка здійснює цей досвід; досвід творчої, пошукової діяльності в розв'язуванні нових проблем, що виникають перед суспільством; досвід ставлення до світу, один до одного, тобто система емоційної, вольової, екологічної, моральної, естетичної вихованості [3].

Враховуючи наукові здобутки видатних педагогів минулого і сучасності та власний педагогічний досвід, ми виділили основні принципи відбору і структурування змісту навчання з медико-біологічних дисциплін, які забезпечать якісне формування мотивації професійного здоров'я – принцип формування теоретичних основ здоров'язбереження на гуманістичній основі та

принцип зв'язку науки з практикою.

Наведені принципи узгоджуються з особливостями становлення професійної компетентності, яке відбувається в такій послідовності: 1) отримання теоретичних знань, що допомагають зрозуміти суть, оцінити шкідливість чи небезпеку для здоров'я певного небезпечного фактора; 2) узгоджена з власними знаннями і можливостями оцінка оптимальних шляхів подолання небезпек для здоров'я чи запобігання їм.

Визначальним чинником оцінки сформованості мотивації професійного здоров'я, на нашу думку, має стати виявлення духовності. Духовність виявляється через індивідуальну вираженість в системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: пізнання й соціальної реалізації; вона характеризується позитивним ставленням до навколишнього середовища, турботою, увагою до людей, готовністю завжди прийти на допомогу. Об'єктивна користь духовної професійної діяльності діалектично пов'язується з їх суб'єктивною безкорисливістю, де найвищим задоволенням є пізнання навколишнього світу з користю для здоров'язбереження суспільства.

Результати дослідження.

За результатами констатувального експерименту в 44 % КГ і 43 % ЕГ спостерігалася відсутність стійкої мотивації професійного здоров'я (репродуктивний рівень). Як бачимо, діагностований рівень мотивації професійного здоров'я на етапі констатувального експерименту не відповідав професійним вимогам до формування висококваліфікованого фахівця.

У ході діагностування рівня мотивації професійного здоров'я після формувального експерименту вибір студентами найбільш важливих складових для підтримання здоров'я був таким: 100 % КГ, 100 % ЕГ назвали фізичну складову, 56 % КГ, 98 % ЕГ психічну і 44 % КГ, 97 % ЕГ духовну складові. Це свідчить про те, що в процесі формувального експерименту в студентів суттєво підвищився рівень мотивації професійного здоров'я: вони усвідомили, що фізична, духовна та психічна складові є рівноцінними для здорового способу життя.

Виявлення рівня мотивації професійного здоров'я представників вибірки показало, що в порівнянні з констатуючим експериментом збільшився відсоток студентів з продуктивно-діяльнісним (з 10 % до 42 % КГ, з 10 % до 55 % ЕГ) та продуктивно-творчим (з 2 % до 11 % КГ, з 3 % до 23 % ЕГ) рівнями мотивації за рахунок зменшення репродуктивного (з 44 % до 10 % КГ, з 43 % до 3 % ЕГ) та репродуктивно-діяльнісного рівнів (з 44 % до 37 % КГ, з 44 % до 19 % ЕГ).

Зазначимо, що після проведення формувального експерименту в студентів змінилася мотивація до дотримання та недотримання здорового способу життя. Якщо на констатувальному етапі дослідження основними мотивами недотримання здорового способу життя були «нерозуміння», «неорганізованість», «небажання», то після формувального експерименту вони змінилися на «навантаження в навчанні».

Кількісний аналіз результатів дослідження свідчить про якісну перевагу експериментальної моделі педагогічних умов формування мотивації професійного здоров'я, оскільки виграш репродуктивного рівня в

представників експериментальної групи становить 6 %, репродуктивно-діяльнісного рівня 18 %, продуктивно-діяльнісного рівня 13 %, а продуктивно-творчого – 12 %.

Висновки.

Отже, педагогічними умовами ефективного формування мотивації професійного здоров'я майбутніх фізичних терапевтів є комплекс організаційно-педагогічних, морально-екологічних, психолого-педагогічних та пошуково-дослідницьких засобів. Реалізація зазначених педагогічних умов дозволить розвинути світоглядні переконання майбутніх фізичних терапевтів, які передбачають усвідомлення таких аспектів: необхідності формування професійного здоров'я; важливості здорового способу життя; власної відповідальності за збереження здоров'язбереження суспільства; власної відповідальності за збереження життя та здоров'я людей; соціальної цінності духовного здоров'я поряд із фізичним та психічним; важливості професійної компетентності для успішної самореалізації в суспільстві.

Наше дослідження не вичерпує проблеми формування мотивації професійного здоров'я майбутніх фізичних терапевтів. Подальших наукових пошуків потребують теоретичні і методичні засади формування мотивації професійного здоров'я майбутніх спеціалістів у процесі вивчення дисциплін професійного спрямування та в майбутній професійній діяльності.

Література:

1. Грибан Г. П. Модернізація сучасної методичної системи фізичного виховання студентів аграрних університетів / Г. Грибан // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2012. № 9. – С. 37.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / Гончаренко Семен Устимович. – К.; Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
3. Краевский В. Теоретические основы содержания общего среднего образования [под. ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера]. – М. : Педагогика, 1983. – с. 146.
3. Волошко Л. Формування навчальної мотивації як умова академічної успішності студентів / Лариса Волошко // Організаційно-методичне забезпечення самостійної роботи студентів: стан, проблеми, перспективи : матеріали ХХХХІ наук.-метод. конф. / Полтавська держ. аграрна академія. – Полтава, 2010. – С. 142–144.
4. Хлебнікова Т. М. Ділова гра, як метод активного навчання педагога : навч. метод. посіб. для викл., слухачів / Т. М. Хлебнікова. – Х. : Основа, 2005. – 80 с.
5. Клеценко Л.В., Вишар Є.В. Особливості формування мотивації професійного здоров'я майбутніх спеціалістів при вивченні дисципліни "Безпека людини" // «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина») : журнал. - Київ, 2022. Випуск № 9 (14). - С. 168 - 179.

Abstracts. *The theoretical foundations of the professional health motivation of future physical therapists have been determined. 246 students of leading universities of Ukraine were involved in the study. Professional health motivation testing was conducted according to the author's methodology. An insufficient level of formation of professional health motivation among future physical therapists was revealed. Pedagogical conditions for the formation of students' professional health motivation when studying medical and biological disciplines are proposed. The effectiveness of the proposed pedagogical conditions has been proven.*

Key words: *motivation, health, physical therapists, pedagogical conditions, content of training.*

© Клеценко Л. В., Вишар Є.В., Левков А.А.